PROLOOG

DE DAG KLEURT

Zo bedrieglijk kan rust zijn. Een zondagmorgen eind augustus, zelfs de vogels zwijgen nog. Het eerste licht maakt het donker doorzichtig als gewassen inkt. Nevel hangt koel en geluidloos boven de zwarte aarde. In een ogenschijnlijk ondoordringbaar woud van mais ligt een meisje op haar rug.

Op een onbegroeide baan aarde ligt ze, haar armen steken door de rijen planten aan weerszijden van haar flanken. De huid van haar lichaam steekt wit af tegen de donkere ondergrond. Rond dit tijdstip is er nog geen sprake van kleur. Het zicht is korrelig, een handmatig afgedrukte zwart-witfoto, spaarzaam belicht op barietpapier. De groenen en blauwen gaan schuil in verschillende gradaties grijs, de gelen zijn grauw, het wit is bleek en het rood neigt naar zwart.

Nu laten de vogels van zich horen, met schrille kreten zwermen ze boven het veld. Beneden, tussen de mais, wacht haar lichaam. In de ochtendschemering lijkt het of ze een nauwsluitende ketting draagt, een modern ding van plastic, zwart en glanzend met grillige uitlopers. Haar blonde haren liggen uitgewaaierd rond haar hoofd, een lok eindigt in een zwarte penseelstreek op haar wang. De rok is omhooggeslagen, de tepels van haar prille borsten steken net boven de zoom uit. In het donkere toefje op haar venusheuvel parelen druppeltjes dauw.

Een vleug mest, sloot en aarde; naarmate de temperatuur stijgt, ontwaken de geuren. Tussen de mais ruikt het naar roest.

Langzaam kleurt het licht de dag, lost de mist en duisternis op. De schimmige zwart-witfoto verandert in een scherpe kleurenafdruk. De halfgeopende mond van het meisje laat haar voortanden zien, er

zit een spleetje tussen. Mieren bewandelen haar benen en blote armen zonder dat zij ze wegveegt. Haar vingertoppen haken in de klei. Dat wat in de schemering zwart leek, blijkt scharlakenrood, een schreeuwende kleur die in de loop van de ochtend verstomt tot donkerbruin. Haar geopende ogen, eerst nog glanzend, drogen dof.

MUIZEN

De vilten pantoffels helpen niet, ze had ook nog sokken aan moeten doen. Aline sloft terug de trap op, naar de bovenverdieping. De laatste tree kraakt luid, ze weet het en toch stapt ze elke keer weer op die plaats, ze blijft dan even staan en wacht gespannen af wat de gevolgen zullen zijn, alsof ze bang is dat het geluid aan anderen haar aanwezigheid verraadt. Haar beide kinderen slapen nog, de deuren naar hun kamers zijn althans gesloten. Hoe lang zullen ze nog thuis wonen? Steven is al net zo oud als zij toen ze trouwde. Ze blijft even voor de deur van zijn kamer staan, legt haar vlakke hand tegen het hout, loopt dan weer door, de wollen loper dempt haar stappen, ze vindt hem nog altijd goed gelukt, de loper. Het motief was moeilijk voor een beginner; open, in elkaar hakende, witte ruitvormen tegen een donkerblauwe achtergrond. 'Heras-hekwerk,' zei Arend grijnzend. Hij stond wijdbeens boven aan de trap toen ze achteruitliep en de loper trots uitrolde naar hun slaapkamer. Ze vatte dat op als een compliment voor de door haar geweven regelmaat.

Arend, haar man. Ze zag hem voor het eerst samen met een paar maten op de kermis. Onbereikbaar leek hij haar, een volwassen kerel, sterk en knap, heel wat anders dan de pukkelige slungels in haar klas. De mannen sloegen om beurten op de kop van Jut. Onder de indruk was ze van de kracht waarmee Arend en zijn vrienden de enorme hamer op het blok lieten neerkomen, de meter ernaast die aangaf hoe hard de klap was geweest en de bel die keer op keer klonk. Hij won een teddybeer, een witte knuffel met een roze strikje. Hij nam het beest verlegen van de kermisbaas aan en loerde het kringetje omstanders rond. Zijn blik bleef aan haar hangen, even

maar, daarna sloeg hij zijn ogen neer en drukte haar de beer in handen. Later zei hij dat hij haar al meteen had opgemerkt en de beer per se wilde winnen, voor haar.

Vanuit de slaapkamer heeft ze uitzicht op het erf, naast de loods is een doorkijk naar de weilanden. Het schemert, maar ze kan de zeedijk heel duidelijk zien liggen; een zwarte, zware verhoging in het land, afgetekend tegen een grijze lucht. De rechtlijnigheid van het landschap met zijn vlakverdeling en verschillende kleuren lijkt overdag net een abstract schilderij. De horizontale streep over het midden is in de lente sappig en teer groen, bij een hittegolf geelblond, in het najaar tekenen zich modderig bruine schapenpaadjes af tegen de grasgroene achtergrond en 's winters is hij poederig wit met rijp bestoven of verandert hij in een sneeuwhelling voor sleeënde kinderen, de laatste jaren voegde zich daar soms een enkele langlaufer of snowboarder bij. De dijk is zo één met zijn omgeving, dat ze het oprecht zou betreuren als hij er ineens niet meer was. In het halfdonker ziet hij er echter kolossaler en indrukwekkender uit dan in het volle licht, een uit het landschap opgerezen muur of stadswal. Het ergert haar dat de aanblik in de schemering haar angst aanjaagt, terwijl de groene dijk haar overdag juist kalmeert. Kinderachtig vindt ze zichzelf.

De witte teddybeer zat thuis op haar meisjesbed. Soms dacht ze aan de sterke man die hem haar gegeven had, dan bloosde ze weer. De vriendin met wie ze die avond op de kermis was geweest, begreep er niets van. 'Waarom gaf die man de beer nou aan jou? Ken je hem?' Nee, schudde Aline alleen maar. Nee, ze wist niet wie hij was.

Vaag ziet ze het markante silhouet van de haan tegen het eerste ochtendlicht, hij staat op het nachthok, zo hoog mogelijk, en maakt een kokhalzende beweging bij elke kukel die hij uitstoot. Ze legt haar handen op de stenen vensterbank, leunt voorover om de kou toe te laten. Tot slot, om de driehoek compleet te maken, drukt ze haar voorhoofd tegen het ijzige glas. Kou maakt helder, belooft ze zichzelf. Boven het land hangen mistflarden die straks zullen oplossen in de zon, mist uit zee, landinwaarts over de dijk gestroomd. Het is goed dat hij er is, de dijk.

Een paar weken later zag ze Arend weer. Ze was op de fiets en stapte af. 'Bedankt voor de beer,' zei ze. 'U gaf hem aan mij, toen op de kermis.' Hij glimlachte, ontweek haar blik. Ze liep met hem mee langs de landweg de weilanden in. Hij vertelde dat hij het bedrijf leidde dat daar in de verte lag. De boerderij, de dieren, het erf, het land eromheen – alles onderhield hij in zijn eentje. Het werk deed hij zoals hij het van zijn vader had geleerd.

Onder haar, in de zwakke lichtcirkel van de buitenlamp, ligt Joep op het erf, van bovenaf lijkt hij een vloerkleed, een vacht, zoals je die wel eens voor een open haard ziet liggen. Waarschijnlijk heeft Joep iets geroken, want hij springt op en staat in één keer op alle vier zijn poten tegelijk. Zijn bek gaat open en dicht, ze hoort hem. Misschien geeft hij antwoord aan een van de honden op de omliggende boerderijen. Ze blaffen naar elkaar, in vraag en antwoord, zo lijkt het. Hun geblaf kan tientallen minuten aanhouden en wordt meer dan eens onderbroken door dat van andere honden, die zich ermee bemoeien. Meestal zijn er steeds twee aan het woord of nemen ze om beurten het gesprek van elkaar over. Als je erop let, zoals Aline doet wanneer ze buiten de was afhaalt, herken je hun afzonderlijke stemmen. Maar de honden blaffen pas aan het eind van de middag, tegen etenstijd, niet zo vroeg in de ochtend. Als Joep lang aan blijft houden, zal Arend de loods uit komen, weet ze.

Aline trekt haar voorhoofd van het raam, er blijft een vettige plek achter, iets lager is het glas beslagen. Beneden, in het grauwe licht, zijn nu ook de voegen tussen de grijze betonplaten buiten de lichtcirkel van de lamp zichtbaar. De betonplaten vormen samen een oppervlak met de afmetingen van een flink schoolplein, waardoor het lijkt of de donkerblauwe Volkswagen er wat verloren aan de rand bij staat, als een vergeten speelgoedskelter.

In de tijd dat haar schoonmoeder de boerderij nog bewoonde, bestond het erf uit leem met hier en daar eilandjes gras en struiken, er was een oude waterput met een pomp en een karrenspoor naar de grote openslaande deuren van de deel achter het woonhuis. Het erf was inefficiënt, vond Arend, en daarom maakte hij er een kale plaats van, zodat hij er gemakkelijk kon keren met zijn trekker en ruimte

had om pallets met groente te stapelen. De opslag in de deel voldeed volgens Arend niet meer. Aline kijkt uit op de loods die recht tegenover het slaapkamerraam ligt. In plaats van de oude boomgaard kwam er een raamloos blok van metalen golfplaten in de doffe, goorgroene kleur van schimmelplekken op boterhammen en sinaasappels. Het bouwsel verving de knoestige bloesembomen, het romantische uitzicht uit haar slaapkamerraam waarvan ze zo genoot haar eerste lente op de boerderij. Ze zweeg toen Arend de oude bomen kapte, gunde hem zijn nieuwe loods en dacht net als hij dat die nodig was. Nu begrijpt ze dat Arend zijn geurvlag moest afgeven. Het was de markering van een nieuw begin, samen met haar, met Aline. Hij was een moderne boer en wilde dat laten zien ook, de boerderij werd met die aanpassingen pas echt van hem.

De boomgaard kwam uiteindelijk terug, opnieuw aangelegd door haar, naast het huis, de omvang van de stammen en takken nog slank, de tooi van de bloesem elk jaar minder bescheiden.

Ze kruipt weer in het lauwe bed en sluit het dekbed om haar hoofd als een capuchon, nu kan ze de hond en de haan ten minste buitensluiten. Wat een kabaal! Niets voor Joep. Zo ligt ze op haar zij en wacht enige tijd op de slaap, het mag vandaag, het is zaterdag. Ze heeft het dekbed eerst strakker om haar voeten gevouwen, het helpt niet en daarom trekt ze haar knieën op zodat ze haar tenen, wreven en enkels kan masseren, warm wrijven, maar haar handen zijn al even koud. Op haar rug draait ze, het dekbed onder haar kin, Joep is opgehouden met blaffen, of niet?

Ze liep met Arend mee, de hele landweg af naar zijn boerderij. Aline vertelde over haar ouders, waar ze woonde en wat haar vader deed. Wat Arend het meest interesseerde was dat haar vader naast zijn werk als schoolhoofd schilderde en fotografeerde en dat zij, Aline, wel eens voor hem poseerde. Aline begreep die belangstelling daarvoor niet echt, haar vader schilderde keurige, nogal stijve portretten en zijn foto's leken haar niet heel bijzonder.

Met samengeperste oogleden trekt ze een knie op, strekt het andere been, drukt bij het uitrekken haar voet in het onderlaken en trekt de knie op van het gestrekte been, om en om, optrekken, strek-

ken, optrekken, strekken, zo fietst ze zo snel ze kan en probeert het gloeiende gevoel aan haar voetzolen vast te houden. Als ze stopt, want zo is het onmogelijk om nog in slaap te vallen, dooft de warmte weer uit haar voetzolen en zijn haar voeten weer even ijzig als ervoor.

De zolder in haar ouderlijk huis was haar vaders schilderatelier, daarin trok hij zich terug wanneer hij thuiskwam. Af en toe vroeg hij Aline naar boven. Urenlang zat zij dan in dezelfde houding met een hoedje op, en ook een keer met een waaier waardoor haar arm almaar zwaarder en zwaarder werd. Soms ook poseerde ze voor zijn foto's. Hij vertelde over diafragma's en sluitertijden en legde uit hoe zijn camera werkte terwijl hij haar vroeg haar hoofd heel stil te houden, ze mocht niet met haar ogen knipperen. In de kelder had hij zijn donkere kamer met flessen chemicaliën, een apparaat dat hij de vergroter noemde en metalen klemmen aan een waslijn. In die afgesloten ruimte, bij het rode licht van een speciale lamp, leerde hij haar toveren, want daar leek het 't meest op: de nog ogenschijnlijk lege vellen fotopapier onderdompelen in bakken met stinkende vloeistoffen, hoe ze de zwart-witafbeelding tevoorschijn zag komen, ten slotte zichzelf herkende, eerst nog flauw en wazig en dan steeds scherper.

In het halfdonker tast ze naast het bed, over de vloer gaan haar vingertoppen en die griezelen ook daar weer van de kou. Ze vindt de sokken die ze gisteravond uitdeed en trekt ze nu weer aan, liggend op haar zij, onder het dekbed. Met gekruiste armen ligt ze daar, haar koude vingers in haar hals. De elastieken band van de sokken lijkt haar bloedtoevoer alleen maar te stagneren. Verdorie, het lukt haar niet meer om warm te worden, daarvoor is toch echt de hitte van Arends lijf nodig.

Arend wilde weten hoe het was om bekeken te worden. Ze moest hem vertellen hoe haar vader haar schilderde, hoe het voelde wanneer hij met zijn penseel zijn doek beroerde en haar huid vierkante centimeter voor vierkante centimeter naliep met zijn ogen. 'Het tintelt,' vertelde ze. 'Het lijkt alsof de haartjes van zijn penseel mijn wangen zacht bestrijken in plaats van het doek.' Arend stelde voor

dat hij haar ook zou schilderen, maar dan helemaal, niet alleen haar gezicht. 'Niet echt, we doen alsof.' Ze giechelde, maar hij was serieus. Ze mocht haar kleren aanhouden, net als bij haar vader. Arend keek, zonder haar aan te raken, en zij stond eindeloos in dezelfde houding in de schemering van de deel in een straal zonlicht die door een van de daklichten viel terwijl hij langzaam om haar heen liep. 'Waar schilder ik je nu?' vroeg hij dan terwijl hij zijn blik focuste. En zij beschreef haar lichaamsdelen en de penseelpunt die daar langsging.

Aline laat haar koude vingers over haar hals en bovenarmen gaan. Ze wrijft, draait weer op haar rug en staart naar het plafond.

Het is zo lang geleden dat Arend haar zogenaamd schilderde, toch ziet ze hem zo weer voor zich. Ze glimlacht. Zij vertelde en hij keek. Na afloop gaf ze hem een hand. Hij bedankte haar voor het poseren met een hoofdknik en begeleidde haar naar buiten, naar het volle licht en haar fiets. Ze hielden dat toneelstukje wekenlang vol. Hij wilde steeds afspreken want zijn schilderij was nog niet af.

Ze staat op, steekt haar voeten in de vilten pantoffels en loopt naar de gang. In de deuropening blijft ze even op de drempel staan. Overziet haar weefsel, de arbeid van een hele winter huisvlijt. Heras-hekwerk.

De deur van Linekes kamer staat nu ineens op een kier. Aline loopt er geluidloos naartoe, duwt de deur verder open en kijkt naar binnen. Met een stap over de drempel staat ze aan het voeteneind van Linekes bed. In de schemering ziet ze de gestalte van haar dochter liggen, met haar rug naar de kamer toe. Net als zijzelf vaak doet, heeft Lineke het dekbed rond haar hoofd getrokken waardoor alleen het gezicht vrij blijft. Ze kan niet zien of het meisje slaapt. De slaapkamer ruikt naar haar dochter, ze vraagt zich af hoe iemand zo'n typische eigen geur ontwikkelt en wat ze precies ruikt. Ze sluit haar ogen en proeft de lucht. Dierlijk, wild en fris. Ineens weet ze het: een levende buitenlucht, zoals een kat die mee kan brengen in zijn vacht, na een nacht rondzwerven in de weilanden. Waarom ze blijft staan, weet ze niet, de kans dat Lineke het merkt is groot. Alines ogen wennen langzaam aan het donker en herkennen nu de vlekjes op het behang, zwaluwen zijn het. Tegen de muur staat de commode waar-

op ze haar dochter als baby verschoonde en waarin Lineke nu haar kleren bewaart. Ernaast is een wastafel. Geen handdoek, geen zeep, alleen een haarborstel ziet ze liggen.

Linekes bed is van blank grenen. Onder de boog van het hoofdeinde is een gat gemaakt in de vorm van een hartje. Het hoorde jarenlang bij het avondritueel: voorlezen, een zoen op haar voorhoofd en tot slot de vingers door het hartje. Lineke ging op haar knieën zitten op haar kussen, liet haar hand zakken in de kier tussen het hoofdeinde en de muur en stak haar kleine wijsvinger door de achterkant van het hartje, dan keek ze haar moeder uitnodigend aan. Aline boog zich naar het hoofdeinde en stak haar wijsvinger aan de voorkant in het hartje, hun vingers haakten in elkaar. Het was de woordeloze bezegeling van hun band. Wanneer zijn ze daarmee opgehouden?

Voor zover ze weet, heeft Lineke dat met haar vader nooit gedaan, zijn wijsvinger zou niet eens gekromd in het hartje hebben gepast. Bovendien liet Arend zich door zijn kinderen een nachtzoen brengen, in zijn fauteuil, hij deed niet aan instoppen en voorlezen. Maar hij kocht wel het bed voor Lineke omdat zij dat als mooiste grotemensenbed had aangewezen, ondanks zijn opmerking dat het hartje hem deed denken aan het kijkgat in de deur van het vroegere privaat en hij meteen aandrang kreeg omdat het net was alsof hij weer op de poepdoos zat.

Onder Linekes bed bevinden zich twee laden op wieltjes. Ze rollen niet gemakkelijk over de grijsblauwe vloerbedekking omdat er haren en stofplukken in de wieltjes vastgedraaid zitten, Aline heeft die pluizen wel eens weggeknipt met een nagelschaartje. Een enkele keer wanneer ze onder het bed schoonmaakt, inspecteert ze de inhoud van de laden, altijd beducht voor een onwelkome vondst waarover ze het met haar dochter zal moeten hebben – iets wat ze liever niet had ontdekt maar onmogelijk meer kon vergeten. Zoals de keer met de blocnote waarop ze in Linekes handschrift las over de anticonceptiepil en het gebruik van condooms. Het gesprek met Lineke daarover was beschamend geweest; haar dochter lachte om haar moeders ongemakkelijke gehakkel en werd boos toen ze zich reali-

seerde dat het door de blocnote kwam, opgediept uit haar persoonlijke spullen. Het bleken aantekeningen uit de biologieles, Lineke was al lang en breed voorgelicht op school, haar moeder had ze daar echt niet meer voor nodig. Bovendien ging het haar niet aan, beweerde Lineke, was het haar eigen zaak met wie en of ze seks zou hebben. Precies op die manier zei ze het, ze gebruikte 'het woord' als iets doodnormaals. Het choqueerde Aline; zo zelfbewust. Toch knaagt het aan haar, moet ze er nog eens over beginnen?

Gek genoeg ervaart ze nauwelijks spanning bij het doorzoeken van Stevens kamer. Wat ze daar aantreft vertedert haar meestal, de sporen van zijn bezigheden schenken haar momenten van geluk, ze voelt zich dichter bij hem, neemt deel aan zijn leven, terwijl ze bij Lineke steeds op meer onbegrip en afstand stuit.

Kan ze erop vertrouwen dat Lineke weet wat ze doet?

Bij het voeteneind, voor de dichtstbijzijnde la staan dezelfde vilten sloffen als die van Aline, ze heeft voor hen alle vier een paar gemaakt, in steeds een andere kleur. Behalve zijzelf, draagt alleen Steven de zijne.

Onder het schuine dak tegenover het bed biedt een lage grenen tafel ruimte aan Linekes persoonlijke spulletjes. Tegen het schuine plafond erboven hangt een poster die er eerder niet hing. Aline fronst haar wenkbrauwen, tuurt in de schemering; een filmposter van… *De Hobbit*, Lineke is gisteravond voor het eerst uit geweest met een jongen, ze moet de poster hebben meegenomen als herinnering aan de avond met haar eerste vriendje en meteen hebben opgehangen. Aline realiseert zich nu hoe ontzettend jong veertien jaar eigenlijk nog is, zelf was ze even oud toen ze iets met Arend kreeg en die was nota bene negen jaar ouder! 'Die vent moet maar een vrouw zoeken van zijn eigen leeftijd, hij blijft met zijn poten van mijn dochter af,' had haar vader geroepen en hij verbood de relatie. Zij vond zichzelf al heel volwassen, nu begrijpt ze de bedenkingen van haar ouwelui wel.

Gisteravond na het avondeten had Lineke bijna terloops aangekondigd dat ze met Jan Deelman naar de bioscoop zou gaan. Vanuit de deuropening naar de gang deed ze haar zegje en meteen daarna

draaide ze hun haar rug toe en vertrok ze naar haar kamer. Om hun geen kans te geven op een weerwoord, wist Aline. Arends gezicht stond op onweer. 'Als je het verbiedt, gaat ze het stiekem doen, dat zag je bij ons,' had Aline kalm gezegd. Tot haar opluchting nam Arend haar opmerking goed op – het onweer dreef over. Hij was onverwacht hartelijk geweest toen Jan hun dochter kwam halen.

Toch had ze zelf de omgang met Jan Deelman ook graag afgehouden, ze ziet haar dochter liever met iemand zonder moeilijke jeugd. Daarbij komt dat iedereen de jongen kent, weet wat hem en zijn ouders is overkomen. Of de mensen mijden het gezin als was het vervloekt. Of ze stappen juist overdreven hartelijk of geforceerd normaal op hen af, het heikele onderwerp uit de weg gaand, nodigen hen uit voor buurtuitjes en kerkelijke activiteiten, maar ruziën wel vooraf over wie de naaste familieleden van Eva Deelman benadert.

De geschiedenis is een smet op het dorp, al is het inmiddels alweer tien jaar geleden, de angst leeft nog altijd. Sindsdien wordt er gespeculeerd op verjaardagen en dorpsfeesten. Zolang de dader vrij rondloopt, blijft er onrust, blijven de mensen met een beschuldigende vinger naar elkaar wijzen en hun giftige vermoedens uitspreken.

Tot nu toe heeft Aline zich afzijdig kunnen houden van de praatjes doordat ze in het buitengebied woont. Tien jaar lang lukte het discreet te zijn, maar nu, door Linekes keuze voor Jan, de jongere broer van Eva, zal ze binnenkort wel direct worden aangesproken. Het kan niet lang meer duren voor de dorpelingen er lucht van krijgen. Ze zal zich moeten verdedigen voor de keuze van haar dochter, hoe onrechtvaardig ook. Altijd zullen ze over Eva Deelman beginnen als ze horen met wie Lineke omgaat.

Zwak ochtendlicht dat langs de gesloten gordijnen naar binnen sijpelt, beschijnt de voorwerpen op de lage tafel. Aline hoort geen ademhaling, nog steeds is het haar onduidelijk of Lineke slaapt of zich slapende houdt. Ze strekt haar hals om de spullen weer te zien. De relikwieën van een veertienjarige: het knuffelzeehondje, een souvenir van het eiland waar ze met school op kamp is geweest, een toilettasje met Linekes eerste make-up. Aline weet nog goed hoe ze zelf stiekem met haar moeders lippenstift, oogpotlood en mascara

experimenteerde en gunde Lineke daarom meteen een eigen setje, maar haar dochter gebruikt het niet, ze heeft het niet nodig, zegt ze. Toch staat het daar bij haar dierbare spulletjes.

Dan is er het houten, bolle vaasje met de dop in de vorm van een ui, een cadeautje dat Arend voor haar maakte. Binnen in het vaasje passen nog drie houten buisjes in elkaar, alle afgesloten met een uivormig dopje, het principe van een Russische matroesjka, maar dan naar Arends eigen inzicht vormgegeven.

Er staan nog een paar houtsnijwerkjes. Het aardigst vindt Aline zijn rammelaar, vervaardigd uit één stuk hout, drie losse ringen rond hun houten kern: een stok, met brede knoppen aan de uiteinden die de ringen gevangenhouden. Avonden lang bracht hij door in zijn werkplaats, achter in de deel, draaide de ringen op zijn draaibank vrij, rond het binnenste van een stammetje hout. Op het laatst was hij daarin zo bedreven dat de rammelaars steeds kleiner werden en hij er uiteindelijk sleutelhangers van maakte. Toen hij de kunde beheerste verloor hij zijn interesse, al bleven voorwerpen die één en tegelijk veel zijn hem fascineren. Hij legde zich toe op kettingen waarvan de schakels ononderbroken met elkaar verbonden waren, losgewerkt uit een enkel boomstammetje. De langste ketting die hij ooit maakte uit een grote tak, hangt als een slinger aan de zoldering van zijn werkplaats, een verfijnder en kleiner exemplaar ligt voor haar tussen het handwerk op Linekes tafel. Het resultaat van periodes van enkele weken, soms maanden, waarin Arend als een bezetene aan zijn houten voorwerpen werkte, vaak tot diep in de nacht.

Vreemd eigenlijk, dat Lineke de handgemaakte dingen van haar vader wel koestert. Vindt haar dochter haar vaders hout gewoon mooier dan haar moeders geweven kleden, vilten sloffen en gebreide sokken?

Op het moment taalt Arend niet naar het hout in zijn werkplaats, al tijden gebeurt er op dat vlak niets. De buien die opkwamen als een razende storm waarvoor alles moest wijken, zijn voorbij getrokken, ineens afgelopen. Sindsdien voegt Arend zich weer bij zijn gezin, eet hij met hen mee en gaat hij tegelijk met zijn vrouw naar bed.

Naast het vaasje, de rammelaar en de houten schakelketting liggen

nog altijd de houten muisjes met de leren oortjes en de leren veterstaartjes op een rij. Vijf in totaal, oplopend van klein naar groot, de kleinste met de afmetingen van een kokindje, de grootste op ware grootte. Hij heeft ze speciaal voor Lineke gemaakt, ze was een jaar of vier. Hij had iets in de werkplaats gevonden voor haar, zei hij, zijn enorme knuist hield hij voor haar kindertoetje, ze raadde, maar muizen waren er niet bij. Ten slotte opende hij zijn hand. Ze pakte de muisjes een voor een van zijn handpalm, zo voorzichtig alsof ze leefden. Vol vertedering begon ze tegen de beestjes te praten en Arends mondhoeken waren omhooggegaan.

Aline stapt de kamer verder in, kan het niet laten, ze hurkt neer voor de vijf muisjes. Het is de lieve kant van Arend die haar raakt; de oortjes, dubbelgevouwen leren cirkeltjes in een gaatje geprikt opzij van het kopje, waardoor ze rond rechtop staan, zo guitig. Een wonder dat hij dat voor elkaar heeft gekregen met die grote vingers.

Dat zij er als moeder altijd is voor Lineke, voor haar zorgt en kleding voor haar maakt, is zo vanzelfsprekend. Misschien worden daarom zijn spullen hier vereerd op Linekes altaar. De lieve kant van Arend is ongewoner, hij laat hem maar zelden zien, zelfs niet aan zijn vrouw. Maar hij toont hem wel aan zijn dochter, ineens twijfelt ze, deze voorwerpen heeft hij toch allemaal aan Lineke geschonken, dat is overduidelijk lief. Die zeldzame, zachte kant zag Aline voor haar huwelijk vaker, daar was ze op gevallen.

Ze pakt de grootste muis op en legt het diertje op haar geopende hand. De bovenkant heeft een bolle druppelvorm, de onderkant is vlak geschaafd, waardoor het muisje niet omrolt. Ze keert het diertje op zijn rug. De vingertop van haar wijsvinger volgt de kerfjes in het hout, een A, de handtekening van haar man, hij staat in al zijn handwerk.

Achter zich kreunt Lineke en Aline veert geschrokken op, net op tijd denkt ze aan het schuine dak boven haar hoofd, gebogen haast ze zich achterwaarts stappend terug naar de deuropening. Het dekbed beweegt, het bed kraakt. Lineke draait zich om en zucht diep. Aline houdt haar adem in en doet snel een stap terug de gang in, zet de deur weer op een kier. Nog even blijft ze luisteren, haar hart gaat

tekeer. Wat een onzin: bang zijn voor je dochter. Haar hand heeft zich van de schrik om iets heen geklemd, ze spreidt haar vingers en daar ligt het houten muisje met zijn leren oortjes en veterstaartje, de grootste van de vijf. Weer hoort ze haar dochter, het bed kraakt opnieuw. Aline laat het muisje in de zak van haar kamerjas glijden, binnen in de zak omvat haar hand het houten bolle lijfje, het beestje voelt warm en levend, al is het dat zeer zeker niet.

DICHT ZICHT

Naast haar zit Jan, net als gisteravond in de bioscoop. Zijn arm schuift via de rugleuning van de stoel achter haar langs, ze weet dat het zijn bedoeling is dat zijn arm om haar schouders eindigt. Lineke registreert zijn bewegingen en wacht af. Ze negeert zijn toenadering zoals ze een vlieg zou negeren die op de rand van haar bord landt en in de richting van haar boterham wandelt. Pas op het moment dat hij haar brood aanraakt, slaat ze hem weg.

Gisteravond sloeg ze Jan niet weg. Ze beantwoordde zelfs zijn kus. Uit nieuwsgierigheid. Het volgende moment zijn zijn lippen daar, niet nat met de smaak van popcorn, zoals de zoen die hij haar in werkelijkheid gaf en die haar tegenviel. Nee, deze lippen zijn stevig, het zijn de lippen van een buitenman. De kus overweldigt haar, zuigt haar mee naar iets waar ze bang voor is, maar waar ze ook naar verlangt. Dit kan Jan niet zijn, ze wil haar ogen openen, maar het lukt niet, ze zijn dichtgelijmd. Wat ze ook probeert, ze willen niet open. Ze schudt haar hoofd, draait haar gezicht weg. Dan is daar een sterke hand, de vingers zijn droog en ruw, in geen geval kan ze die verwarren met de zweetvingers van Jan. Toch was hij het die net naast haar zat. De hand duwt de kraag van haar blouse opzij, ze voelt hoe de spanning op de bovenste knoopjes toeneemt. De hand gaat omlaag. Ineens onverwacht teder beschrijft de wijsvinger cirkels rond een van haar borstjes.

'Het lijkt wel de hoed van een champignonnetje,' zegt een stem vlakbij. Ze voelt de warme adem in haar oor.

Ze moet lachen om de vergelijking. Haar ogen blijven gesloten, ze willen nog altijd niet open.

Het volgende moment zet ze haar fiets op slot, zoals elke ochtend op het schoolplein. Ze steekt het sleuteltje in het sleutelgat en wrikt het hangslot open. De ketting die rond de stang onder haar zadel zit gedraaid, slingert ze los. Een uiteinde duwt ze tussen de spaken, met de ketting verbindt ze het wiel aan het frame. De laatste schakels aan de einden legt ze op elkaar, duwt het hangslot erdoorheen. Ze wil het sleuteltje weer in het sleutelgat steken, maar het past niet meer, het verbuigt. De schakels zijn ineens een stuk lichter, ze waaien opzij als een slinger van karton. Lineke probeert het nog eens. Ze moet haar fiets op slot zetten, het moet, anders zal hij zeker gestolen worden. De ketting breekt, verkruimelt als een krakeling en valt in brokken op de tegels neer.

'Je hebt last van een eendagsslot,' hoort ze achter zich. Ze herkent zijn stem. 'Ga maar. Ik regel het wel.' Ze hoeft niet te kijken, dat gaat ook niet meer, want haar ogen zijn weer dichtgelijmd. Ze weet wie haar uit deze situatie redt, als zo vaak met praktische pech.

Lineke draait op haar rug, ze ligt in haar bed, haar eigen bed. Niets bioscoop, niets schoolplein. Ze wil weer wegzakken. Ze ziet een sjoelbak voor zich, de schijven bewegen uit zichzelf over de gladde houten baan. Heen en weer en door elkaar. Wanneer die het juiste hokje binnenschuiven, zal ze weer wegzinken in de vergetelheid. Ze kan ze met haar gedachten sturen naar de gaten waarin ze thuishoren, maar het lukt haar niet goed om zich te concentreren. Ze weet dat iemand haar bekijkt, nauwlettend observeert wat ze doet. De sjoelschijven moeten vooruit, het juiste hokje in, ze wil zich niet laten afleiden. Weer die peilende blik, iemand bespiedt haar, maar Lineke kan niets zien. Nog steeds zijn haar ogen dichtgelijmd.

MES IN HANDEN 1

Gebogen staan zijn vingers bijeen, klaar om een schep graan uit een zak te nemen en uit te strooien over zijn akker. Nee, hij heeft geen zaaihanden, daar komt het niet van, zaaien gebeurt machinaal tegenwoordig, maar ze staan er wel naar, die handen, aangeboren, van generatie op generatie. Of belet de dikke laag eelt in zijn handpalmen hem het strekken van zijn vingers? Aan het granito aanrecht staat hij, zijn rug met het geblokte, flanellen overhemd naar Aline toegedraaid. Hij scherpt het vleesmes met een slijpsteen onder een dun straaltje water. Sssliep, sssliep, klinkt het slepend, metaal langs natte steen. Heen en weer haalt hij nu het vleesmes, om en om, in een vloeiende smeerbeweging, alsof de platte, rechthoekige steen een snee brood is en hij met zijn mes vol vloeibare honing een zo groot mogelijk oppervlak in één keer bestrijkt. Het repeterende geluid vormt een vreemd soort muziek, een wijsje van vroeger speelt in haar gedachten, op de maat. In… ssspin… de bocht gaat in… uit… ssspuit… de bocht gaat uit. Sssliep in… sssliep uit.

Al zijn aandacht is bij het slijpen, de zilverwitte zoom langs het lemmet blikkert feller bij elke streek. Zijn lange wimpers raken zijn brillenglazen als hij met zijn ogen knippert, de haartjes wijken als bij een vogelveer, uiteengeduwd tegen het glas. Hoe vervelend moet dat zijn, heeft ze vaak gedacht, heeft ze een keer gezegd. Maar hij had geen last, nee. Zoiets kon alleen een vrouw bedenken. Lenzen, stelde ze voor, dat kan toch ook, daar zie je niets van. Hij schudde zijn hoofd, lenzen zijn voor ijdeltuiten, hij schaamde zich nergens voor.

Zijn gezicht is haar zo vertrouwd, met zijn donkere baardgroei,

een blauwgrijze verkleuring in zijn huid, alsof hij gezwommen heeft in de modderige zee, zijn neus er nog net bovenuit. De lippen iets opeengeperst, waardoor ze twee lichte randjes vormen in zijn gebruinde gezicht. Het slijpen vergt concentratie, dat ziet ze wel. Dan houdt hij het mes omhoog, tegen het zonlicht, bestudeert de snijlijn, in zijn blik de aandacht, de toewijding, alsof hij het zelf is – dat mes. Weer die handen, donker in de huidplooien met een grauwe grondtint die hem waarschijnlijk nooit meer verlaat, hoe goed hij zijn 'poten' ook borstelt en wast. De nagels lijken van hout, sommige gespleten – die van zijn duim en middelvinger bijvoorbeeld – als bij het uiteinde van een haardblok. Hij heeft vingers als penen, zo ruw en dik, dat je je nauwelijks kunt voorstellen dat ze leven en gevoel hebben. Toch heeft hij met eenzelfde toewijding, eenzelfde aandacht en met diezelfde vingers eens geprobeerd haar haren een voor een te tellen.

Stiekem verkering hadden ze en hij deed er een hele ochtend over, haar voor haar nam hij tussen duim en wijsvinger, legde het goudgaren – zoals hij het noemde – opzij op het kussen met een precisie en voorzichtigheid waarvan ze kippenvel kreeg, de zon en zijn adem warm op haar voorhoofd. Tot ze het niet meer uithield en opstond, bang dat ze haar plas liet lopen als ze hem nog langer ophield, zich verontschuldigend omdat ze daarmee zijn telwerk ongedaan had gemaakt. Bij wijze van antwoord nam hij haar sproetenkop in die berenklauwen van hem, wreef met de schuurpapieren binnenkant langs haar wangen en gaf zijn stugge kus.

Van die sterke handen houdt Aline, de handen die haar droegen en nog altijd dragen en waarbij ze zich veilig voelt.

Sssliep, sssliep, bijna klaar, weer draait hij het lemmet in het licht. Stof kleurt zijn korte haar grijs, maar grijs van ouderdom is hij nog niet, hoewel zijn kruin inmiddels kaalt. Hij knikt, laat het mes zakken en zet het scherp tegen zijn handpalm, en dan – ze knijpt haar ogen automatisch dicht – snijdt hij zich met een korte, trefzekere haal. Wanneer ze haar ogen weer opent, nog altijd angstig, ziet ze hem de binnenkant van zijn hand bekijken. Het eelt dat hij heeft doorsneden. Geen bloed, geen greintje pijn. De snede bevalt hem.

Tevreden legt hij het vleesmes in de la.

'Wat had Joep?' vraagt ze. 'Hij bleef maar blaffen.'

'Hmm,' hij draait zich naar haar om, hij schokt zijn brede schouders op een kinderlijke manier omhoog die haar ontroert. 'Niets bijzonders. Waarschijnlijk een rat of een konijn.'

Ze wil doorpraten, vragen wat hij allemaal al heeft gedaan die ochtend, hem vertellen dat ze niet meer kon slapen zonder de warmte van zijn lichaam, maar uit ervaring weet ze dat het beter is om het te houden bij: 'Hoe ging het vanmorgen?'

Arend is al naar de buitendeur gelopen. Zijn grote hand ligt op de deurklink, hij lijkt even na te denken voor hij antwoordt. 'Best genoeg.' Dan stapt hij in zijn kaplaarzen, legt een onderbeen op zijn knie om iets aan de laarsschacht te controleren. Ze kan de zool zien, het grove profiel doet haar denken aan de nokken op de banden van zijn trekker. Hij opent de deur en loopt met zware stappen het erf op.

Door het keukenraam boven het aanrecht ziet ze hoe haar man, haar Arend, het erf oversteekt. De hond rent rondjes om zijn voeten, maar hij loopt door zonder aandacht aan het dier te besteden. Bij de vorkheftruck staat hij stil, als in gedachten verzonken. De hond duwt zijn kop onder Arends hand. Arend krabbelt Joep tussen de oren en zegt iets tegen hem. Misschien belooft hij hem dat ze binnenkort weer eens samen op jacht gaan.

Wanneer ze bestek neerlegt naast de borden ziet ze voor zich hoe haar man en kinderen straks met haar zullen ontbijten. Het is iets wat ze telkens doet als ze de tafel dekt, een toewijding waarvan ze hoopt dat die voelbaar is. Liefde gaat niet alleen door de maag, ze gelooft dat liefde en aandacht invloed hebben op alles wat je doet voor anderen. Daarom kiest ze de lievelingsborden van haar kinderen uit de stapel verschillende ontbijtbordjes en zoekt tussen de kopjes naar Arends mok. Ze hoort voetstappen boven zich en bereidt zich voor op de ochtendgroet. Het is belangrijk hoe je de dag begint. Niet te bruusk, actief, luidruchtig of enthousiast, maar rustig, vriendelijk en stralend. Vroeger, toen de kinderen klein waren, bedacht ze dat ze iedere ochtend weer geboren werden wanneer ze na een lange nacht hun ogen openden. Zij was het eerste levende wezen dat

ze zagen, elke dag opnieuw, en ze dacht aan jonge eendjes die het eerste wat ze zien en horen voor hun moeder houden als ze uit hun ei kruipen. Het zijn gedachten die ze nooit heeft uitgesproken.

Ze was zelf een jong kuikentje toen ze elkaar leerden kennen, dat een volwassen woerd juist haar uitkoos was genoeg. Arend had eerder vrouwen gehad, ze wist het zonder dat ze ernaar vroeg. 'Als je bij me wilt blijven, vraag me dan nooit wat ik denk en voel. Mijn gedachten zijn van mij.' Ze had zijn eis als waarschuwing begrepen, het moest bij die anderen zijn misgegaan omdat ze met hem wilden praten over zijn gevoelens, hem doorzaagden over wat hij dacht. Toch had ook zij soms die fout gemaakt en dan waande ze zich in een sprookje waarin een voorspelling uitkwam omdat ze zich niet aan een bepaald gebod had gehouden, waardoor het humeur van de goeiige reus omsloeg.

In de loop der jaren maakte ze hem minder en minder deelgenoot van wat zij voelde en dacht; in het begin had ze nog wel uitgebreid gesproken over wat er in haar omging, maar de behoefte om zelf te vertellen verdorde en ze was haar gedachten net als Arend steeds meer als een privézaak gaan beschouwen. Wanneer ze haar overpeinzingen soms nog naar buiten bracht, waren ze kwetsbaar en naakt.

Mensen die haar zonder schroom bekentenissen over hun ideeën en emoties deden leken haar moedig, maar ook ervoer ze hun eerlijkheid als vrijpostig. Was het de bedoeling dat ze in ruil voor het openhartig gegeven onderpand haar diepste zielenroerselen aan hen prijsgaf? Zulke verwachtingen joegen haar tegenwoordig angst aan, dan kon zij niet anders dan zwijgen, hoe diep ze in werkelijkheid ook verlangde naar wezenlijk contact.

Ze dacht dat ze Arend begreep.

Achter haar verschijnt Steven in de deuropening. Zijn stappen zijn geluidloos dichterbij gekomen, maar ze heeft zijn aanwezigheid toch opgemerkt. Ze keert zich naar hem toe en glimlacht zo stralend mogelijk.

'Goedemorgen, Steven.'

'Dag lieve moeder.' Hij lacht terug. Haast onhoorbaar haalt hij een